

คอลัมน์ “จากท่าพระจันทร์ถึงสนามหลวง”

ผู้จัดการรายวัน ฉบับวันศุกร์ที่ 7 กุมภาพันธ์ 2540

EVITA

ซินเดอเรลลา หรือเจียงซิงแห่งอาร์เจนตินา ?

รังสรรค์ ทัศนะพรพันธุ์

26 กรกฎาคม 2495

ผู้คนกำลังเพลิดเพลินกับการชมภาพยนตร์ซึ่งกำลังถึงฉากอันน่าสนใจ พลันที่ภาพบนจอหายไป เสียงบริภาษก็ดังขรม แต่แล้วเมื่อมีเสียงประกาศว่า Evita ตายแล้ว อารมณ์ของผู้คนในโรงภาพยนตร์ก็แปรเปลี่ยนเป็นโศกเศร้า ทุกคนลุกจากที่นั่งและออกไปจากโรงภาพยนตร์เพื่อแสดงความอาลัย หรือไม่ก็ไปร่วมงานศพของ Eva Peron อารมณ์และความต้องการความสำเร็จสำราญจากภาพยนตร์หมดสิ้นไป คนที่ออกจากโรงภาพยนตร์คนสุดท้ายชื่อ Che

นี่เป็นฉากแรกของภาพยนตร์เรื่อง *Evita* (1996) ซึ่งออกฉายครั้งแรกเมื่อวันคริสต์มาสปี 2539 อลัน ปาร์เกอร์ (Alan Parker) ผู้มีผลงานจาก *Mississippi Burning* และ *The Commitments* เป็นผู้กำกับการแสดง ผู้นำการแสดงประกอบด้วยมาดอนนา (Madonna) ผู้รับบท Evita และได้รับรางวัลลูกโลกทองคำ (Golden Globe) สำหรับดารานำฝ่ายหญิงจากการรับบทนั้น โจนาธาน ไพร์ส (Jonathan Price) รับบทฮวน เปรอง (Juan Peron) และแอนโทนิโอบานเดอรัส (Antonio Banderas) รับบท Che ผู้ย่างกรายตามติด Evita ทุกหนแห่ง และคอยเล่าเรื่องให้ผู้ชมเข้าใจลำดับเหตุการณ์ โดยที่บางครั้งก็วิพากษ์วิจารณ์พฤติกรรมของ Evita อีกต่างหาก Che จึงเป็นเพียงนักแสดงเรื่อง ซึ่งมีได้เป็นส่วนหนึ่งของเหตุการณ์ การสร้างตัวละครเป็นนักแสดงเป็นจารีตที่มีมาช้านาน แต่การตั้งชื่อนักแสดงเรื่องว่า Che โดยที่ *Evita* (1978) เมื่อครั้งเป็นละครเวทีตั้งชื่ออย่างเต็มยศว่า Che Guevara จะปฏิเสธว่าไม่มีเจตนาารมณ์ทางการเมืองเห็นจะไม่ได้ ทั้งนี้ไม่เป็นที่แน่ชัดว่า Che Guevara มีความสัมพันธ์กับ Evita Peron หรือไม่เพียงใด การตั้งชื่อนักแสดงเรื่องว่า Che ดังในภาพยนตร์ หรือ Che Guevara ในละครเวที อาจทำให้หลายคนตั้งข้อสงสัยได้ว่า นักปฏิวัติที่อุทิศชีวิตเพื่อปลดแอกมนุษยชาติ ดังเช่น Che จะคบหาสมาคมกับจอมเผด็จการอย่างฮวน เปรองได้อย่างไร หรือว่า Che ก็ดูเดียวกับชายอีกหลายคนที่เคย ‘ผ่าน’ กะหรืออย่าง Evita ?

ผู้คนที่่างกรายเข้าชมภาพยนตร์เรื่อง *Evita* (1996) มีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน คนส่วนหนึ่งอาจต้องการติดตามผลงานของแอนดรูว์ ลอยด์ เว็บเบอร์ (Andrew Lloyd Webber) ผู้แต่งอุปรากร/ละครเพลงอันลือเลื่อง ดังเช่น *Jesus Christ Superstar* (1970/1974), *Cats* (1981) *The Phantom of the Opera* (1986), *Aspects of Love* (1989) และ *Sunset Boulevard* (1993) บางคนอาจเพียงต้องการฟังเพลง “Don’t Cry For Me, Argentina” คนอีกส่วนหนึ่งอาจต้องการศึกษานัยทางการเมืองจากภาพยนตร์เรื่องนี้และทำที่ดีที่สุด ยังมีผู้คนอีกจำพวกหนึ่งที่ติดตามมาดอนนา ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลประการใดก็ตาม

แอนดรูว์ ลอยด์ เว็บเบอร์ แต่ง *Evita* เป็นอุปรากรในปี 2519 ต่อมาในปี 2521 จึงได้ดัดแปลงเป็นละครเวที โดยมีทิโมธี ไรส์ (Timothy Rice) เป็นผู้แต่งคำร้อง ละครเรื่องนี้ยังคงแสดงติดต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน แม้จะสร้างเป็นภาพยนตร์แล้วก็ตาม รายงานข่าวบางกระแสดังกล่าว รายได้จากการเก็บค่าผ่านประตูของละครเรื่องนี้สูงถึง 1,000 ล้านดอลลาร์แล้ว

Evita (1978) สร้างขึ้นจากนวนิยายเรื่อง *Santa Evita* ซึ่งแต่งโดยโทมาส อีลอย มาร์ติเนซ (Tomas Eloy Martinez) เมื่อเป็นละครก็สร้างชื่อเสียงแก่ แอนดรูว์ ลอยด์ เว็บเบอร์เป็นอันมาก เพลง “Don’t Cry For Me, Argentina” เป็นที่รู้จักกันทั่วโลก โดยที่คนเป็นจำนวนมากไม่รู้จักชื่อผู้แต่งด้วยซ้ำไป อย่างไรก็ตาม ชาวอาร์เจนตินาจำนวนมากไม่พอใจละครเรื่องนี้ เพราะละครสื่อสารว่า Evita ใช้วิธีการ ‘ขาย’ ตัว เทียบหลับนอนกับผู้ทรงอำนาจ เพื่อไต่เต้าขึ้นมามีอำนาจเสียเอง ด้วยเหตุนี้ เมื่อผู้สร้างภาพยนตร์ยกกองถ่ายทำเข้าไปในอาร์เจนตินาจึงถูกต่อต้านในเบื้องต้น โดยที่มาดอนนากลายเป็นเป้าแห่งการโจมตี เพราะมาดอนนามีผลงานปลุกเร้าอารมณ์ทางเพศ ในสายตาของชาวอาร์เจนตินาจำนวนมาก จึงไม่เหมาะที่จะรับบท ‘เทพมารดร’ ดุจดั่ง Evita อาจเป็นเพราะกระแสการต่อต้านดังกล่าวนี้เองที่ทำให้การถ่ายทำส่วนใหญ่กระทำกันในอังกฤษ

มาเรีย อีวา ดูอาร์เต (Maria Eva Duarte, 1919-1952) ซึ่งภายหลังคือ อีวา เปรอง (Eva Peron) เกิดในครอบครัวยากจน และได้รับการศึกษาอย่างกระต่อนกระแท่น หากแต่มีความใฝ่ฝันที่จะเป็นดาราละคร จึงกระเสือกกระสนจากบ้านเกิดมุ่งสู่นครบัวโนสเอเรส (Buenos Aires) นครหลวงของอาร์เจนตินา ภาพยนตร์แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า บุคคลที่ชาวอาร์เจนตินาเรียกในเวลาต่อมาว่า Evita ต้องหลับนอนกับนักดนตรีที่พาเธอเข้าเมืองหลวง เมื่อหางานทำไม่ได้ก็ต้องมีอาชีพเป็นโสเภณีหาเลี้ยงชีพ เธอยอมหลับนอนกับทุกคนที่สามารถพาเธอบรรลุเป้าหมายแห่งการเป็นดารา

ในไม่ช้า เธอก็จับพลัดจับผลูเป็นดาราละครวิทยุ และละครที่เล่นมักเป็นเรื่องเกี่ยวกับวีรสตรีหรือสตรีที่มีชื่อเสียง ดังเช่น มารี อังตัวเน็ตต์ (Marie Antoinette) จักรพรรดินีคาร์ลอตตา (Carlotta) มาดามดูแบร์รี่ (Madam DuBarry) และโจนออฟอาร์ก (Joan of Arc) เป็นต้น การเล่นละครวิทยุในด้านหนึ่งทำให้เธอเป็นที่รู้จักของชาวอาร์เจนตินา โดยที่มีผู้คนจำนวนมากไม่น้อยติดตามละครวิทยุของเธอ แต่ในอีกด้านหนึ่ง ละครวิทยุช่วยพัฒนาทักษะในการพูดของเธอ ในประการสำคัญเธอได้เห็นความสำคัญของวิทยุในฐานะเครื่องมือทางการเมือง เมื่อเธอขึ้นมามีอำนาจทางการเมืองในภายหลัง เธอมักจะอาศัยการปราศรัยทางวิทยุเพื่อปลุกเร้าอารมณ์ร่วมของชาวอาร์เจนตินา

จากละครวิทยุ เธอก้าวต่อไปแสดงภาพยนตร์ แต่ความสามารถในการแสดงภาพยนตร์ของเธอต่ำทรามนัก อีลอย มาร์ตินเนสส์ ผู้แตงนวนิยายเรื่อง *Santa Evita* ซึ่งเป็นเรื่องราวของเธอเอง กล่าวถากถางภาพยนตร์ที่เธอแสดงเสมอ แต่เธอก็สามารถรักษาตำแหน่ง 'ดารา' ของเธอไว้ได้ ด้วยการ 'จับ' ผู้ทรงอิทธิพลในวงการภาพยนตร์ทั้งหลาย ภาพของเธอขึ้นปกนิตยสารทั้งในชุดว่ายน้ำหรือชุดกะลาสี

ในปี 2485 อีวา ดูอาร์เต ได้พบพันเอกฮวน โดมิงโก เปรอน (Juan Domingo Peron, 1895-1974) และเริ่มออกงานสังคมด้วยกัน ภาพยนตร์เรื่อง *Evita* (1996) แสดงให้เห็นว่า Evita 'ถีบส่ง' ผู้คนบรรดาที่ส่งเธอขึ้นสู่บันไดดาราคณแล้วคนเล่า จนท้ายที่สุดก็จบลงที่พันเอกเปรอน

ฮวน โดมิงโก เปรอน เติบโตจากชนชั้นกลาง ได้รับการศึกษาด้านการทหาร จบโรงเรียนเสนาธิการทหาร และได้ตำแหน่งอาจารย์ประจำโรงเรียนดังกล่าวในปี 2473 ทศปีต่อมา เปรอนดำรงตำแหน่งทูตทหารประจำประเทศชิลี เปรอนสนใจศึกษาลัทธิฟาสซิสต์ และตระเวนดูงานในอิตาลีและเยอรมนีในช่วงต้นทศวรรษ 2480

ในปี 2486 เปรอนร่วมกับเพื่อนนายทหารที่นิยมลัทธิฟาสซิสต์ก่อการรัฐประหารสำเร็จ เขาได้รับแต่งตั้งเป็นรองประธานาธิบดี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงาน ดูเหมือนว่าเขาเป็นผู้ทรงอำนาจสูงสุดในรัฐบาลที่มีนายพลเอ็ดelmiโร ฟาร์เรล (Edelmiro Farrel) เป็นประธานาธิบดี แต่แล้วเขาถูกบังคับให้ออกจากตำแหน่งและถูกจำคุกในปี 2488 ภาพยนตร์เรื่อง *Evita* (1996) แสดงให้เห็นว่า Evita มีบทบาทสำคัญที่ช่วยให้เขาออกจากคุก และช่วยบรรณรงค์หาเสียงจนเปรอนได้รับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีในปี 2489 และอีกครั้งหนึ่งในปี 2494

อีวา ดูอาร์เต เริ่มเข้าสู่เวทีการเมืองในปี 2487 ด้วยการเป็นสมาชิกสหภาพแรงงานพนักงานสถานีวิทยุ ภายหลังจากที่เธอแต่งงานกับเปรองในปี 2488 และช่วยให้เปรองได้ตำแหน่งประธานาธิบดีในปีต่อมา เธอมีบทบาทสำคัญในรัฐบาลเปรอง และช่วยสร้างคะแนนนิยมทางการเมืองแก่สามี ด้วยการดำเนินโครงการสวัสดิการช่วยเหลือคนจนและกรรมกร วาทศิลป์ที่ฝึกปรือตั้งแต่ยุคสมัยที่เล่นละครวิทยุเป็นประโยชน์ทางการเมืองอย่างมาก จนกล่าวกันว่า เธอเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขและกระทรวงแรงงานโดยพฤตินัย (de facto minister)

อีวา เปรองจัดตั้งมูลนิธิชื่อ Eva Peron Foundation ในปี 2489 และบังคับให้ข้าราชการบริจาคมูลค่าเงินเดือนเทียบเป็นมูลค่าเท่ากับค่าจ้าง 2 วันต่อปีให้แก่มูลนิธิ เมื่อบังคับกับข้าราชการได้ ก็ไม่ต้องสงสัยเลยว่า จะบังคับกับชนชั้นสูงไม่ได้ และนี่เองที่ทำให้ชนชั้นสูงในอาร์เจนตินาไม่พอใจอีวา ชนชั้นสูงเหยียดหยามภูมิหลังอันต่ำทรามของอีวา จะให้คนเหล่านี้ยอมรับได้อย่างไร ในเมื่ออีวาถีบตัวจากกะหรีขึ้นมาเป็นท่านผู้หญิง

เงินบริจาคของมูลนิธิ Eva Peron Foundation ส่วนหนึ่งถูกนำไปใช้ช่วยเหลือคนยากจน ด้วยการจัดซื้อเครื่องนุ่งห่มและเครื่องเรือน จัดหาจักรเย็บผ้าเพื่อให้มีเครื่องมือหาเลี้ยงชีพ รวมตลอดจนจัดซื้อของเล่นให้แก่เด็กในครอบครัวที่ยากจน แต่เงินบริจาคอีกส่วนหนึ่งมีเสียงกล่าวหาว่า เธอเอาไปปรนเปรอความสุขส่วนตัว เพลงในภาพยนตร์เพลงหนึ่งมีเนื้อร้อง “I came from the people / They need to adore me / So Christian Dior Me..... I'm their product / It's vital you sell me / So Machiavell me”

เธอเดินทางไปเยือนประเทศต่างๆ ในยุโรปในฐานะตัวแทนประธานาธิบดีเปรอง เธอแต่งกายด้วยชุดและเครื่องประดับอันเลิศหรู ความงามของเธออาจสะกดผู้คนจำนวนมากได้ แต่มีใช้ในประเทศที่มีความรู้สึกต่อต้านเผด็จการอย่างแรงกล้า

ภายหลังการเลือกตั้งประธานาธิบดีในปี 2494 อีวาพยายามถีบตัวขึ้นเป็นรองประธานาธิบดี แต่ได้รับการต่อต้านจากผู้นำฝ่ายทหารจนต้องถอนตัว ในช่วงที่เธอทรงอิทธิพลทางการเมือง หนังสือของเธอเรื่อง *La razon de mi vida* (The Purpose of My Life) ซึ่งตีพิมพ์ในปี 2494 ถูกกำหนดให้เป็นหนังสือที่นักเรียนต้องอ่าน

เมื่ออีวา เปรองถึงแก่กรรมในปี 2495 หนังสือพิมพ์ในอาร์เจนตินาถึงกับพาดหัวว่า “Eva Peron Has Entered Immortality” ผู้คนนับล้านเข้าแถวคารวะศพของเธอ เมืองชายขอบนครบัวโนสไอเรสเมืองหนึ่งถูกตั้งชื่อว่า Ciudad Evita เพื่อเป็นอนุสรณ์แก่เธอ

Evita ใต้เต่าจากครอบครัวที่ยากจนและไร้การศึกษาขึ้นมาเป็นท่านผู้หญิง ชีวิตของเธอเปรียบประดุจหนึ่ง Cinderella ผู้ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน แต่เธอมิใช่สาวพรหมจรรย์ เยี่ยงซินเดอเรลลา และฮวน เปรองก็มีใจเจ้าชายในเทพนิยาย หากแต่เป็นจอมเผด็จการแห่งละตินอเมริกา

ภายหลังมรณกรรมของอีวา ฐานะทางการเมืองของฮวน เปรองก็เริ่มตกต่ำลง รัฐบาลเปรองมีปัญหาคัดแย้งกับศาสนจักรโรมันคาทอลิก มีหน้าซ้ำยังถูกซ้ำเติมด้วยภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ผู้นำฝ่ายทหารพยายามทำรัฐประหารในปี 2496 แม้จะไม่ประสบความสำเร็จ แต่ก็สามารถโค่นรัฐบาลเปรองจนได้ในปี 2498 เปรองต้องเร่ร่อนลี้ภัยในต่างประเทศ จนท้ายที่สุดลงรากปักหลักในสเปนในปี 2503 จนถึงปี 2515 จึงกลับบ้านเกิดเมืองนอน เขากลับมาดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีอีกครั้งหนึ่งในการเลือกตั้งปี 2516 แต่แล้วก็ถึงแก่กรรมในปีต่อมา อีซาเบล เปรอง (Isabel Peron) ภรรยาคนที่สามของเขาดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีสืบต่อมา จนถูกรัฐประหารในปี 2519

เมื่อฝ่ายทหารโค่นรัฐบาลเปรองได้ในปี 2498 นั้น ผู้นำฝ่ายทหารพยายามลดทอนอิทธิพลของอีวา เปรอง ดังจะเห็นได้จากการออกกฎหมายห้ามมิให้ชาวอาร์เจนตินาตั้งชื่อธิดาว่า Evita ศพของอีวา ซึ่งรักษามีให้เน่าเปื่อยเพื่อให้ชาวอาร์เจนตินาเคารพบูชาถูกส่งไปอิตาลีและสเปน เมื่อฝ่ายทหารสิ้นอำนาจ Evita ก็กลับคืนสู่ปีติภูมิมาตุคาม

ชีวิตของอีวา เปรอง คล้ายคลึงกับเจียงชิงแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน หากข้อกล่าวอ้างที่ว่า เจียงชิงเคยเป็นโสเภณีมาก่อนนั้นเป็นจริง อีวามีได้ต่างจากเจียงชิง มีหน้าซ้ำยังมีอาชีพเดินกินรำกินเหมือนกัน ทั้งคู่มีความเห็นกระหายอำนาจ และมีบทบาททางการเมืองอย่างสูงในบ้านเกิดเมืองนอนของตน ทั้งคู่โฆษณาเรื่องการช่วยเหลือคนจน แต่ก็มีความเป็นอยู่แตกต่างจากคนจน ในขณะที่อีวาช่วยสร้างคะแนนนิยมทางการเมืองแก่สามี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหมู่คนจนและผู้ใช้แรงงาน โดยที่สร้างความหวาดหวั่นในหมู่ผู้นำฝ่ายทหารและชนชั้นสูง สิ่งที่เจียงชิงกระทำในกระบวนการปฏิวัติวัฒนธรรมไม่เป็นที่แน่ชัดว่าเป็นผลดีต่อเหมาะเจาะจะตง เพราะนอกจากทำลายคะแนนนิยมในหมู่ชนชั้นกลางและชนชั้นสูงแล้ว ยังไม่แน่ว่าได้คะแนนนิยมจากกลุ่มคนยากจนอีกด้วย ในขณะที่ผู้นำฝ่ายทหารอาร์เจนตินาหวาดหวั่นว่า ปรปักษ์จะใช้ศพของอีวา เปรองเป็นเครื่องมือในการปลุกกระดมประชาชนให้ต่อต้านรัฐบาล ถึงกับต้องส่งศพอีวาไปต่างประเทศ และออกกฎหมายห้ามตั้งชื่อ Evita แต่ผู้นำสาธารณรัฐประชาชนจีนยุคหลังเหมาะจะตงไม่เคยต้องหวาดเกรงอิทธิพลของเจียงชิงถึงปานนั้น